

לכבוד

ועדת החוקה של הכנסת

שלום רב,

חוות דעת להצעות החוק הפסקת חברות של חבר הכנסת המכהן כשר או כסגן שר

התנועה למשילות ודמוקרטיה עוסקת בשמירת האיזונים בין מרכיבי הדמוקרטיה השונים במדינת ישראל: הכרעת הרוב, זכויות הפרט, הגינות שלטונית ושקיפות. התנועה עוקבת, חוקרת, מפרסמת, מסייעת בקידום חקיקה ורפורמות בממשק שבין הרשות הנבחרת, המבטאת את הכרעות הרוב ואת היותה של ישראל מדינה יהודית ודמוקרטית, לבין הרשות השופטת המופקדת על זכויות הפרט, מניעת שחיתות ושלטון החוק.

התנועה פועלת למען חיזוק המשילות ומתן כלים ואפשרויות לנבחרי הציבור לקדם את המדיניות המשקפת את רצון בוחריהם, העם במדינת ישראל, בשמה נבחרו. במסגרת זו, עורכת התנועה למשילות ודמוקרטיה בימים אלו מחקר המציג את כלל תפקידי חברי הכנסת בישראל, תוך השוואה למדינות דמוקרטיות בעולם. המחקר בוחן את סל הכלים הפרלמנטריים הניתן לחברי הכנסת, בישראל ובעולם, לשם מילוי תפקידיהם השונים כנבחרי ציבור והאם זה מאפשר להם למלא את תפקידם כראוי, על הצד הטוב ביותר.

המחקר שנערך מעלה מספר דגשים חשובים באשר להצעות החוק שלפנינו:

- א. הצעת חוק יסוד: הכנסת (תיקון – הפסקת חברות של חבר הכנסת המכהן כשר או כסגן שר).
- ב. חוק הפסקת חברות של חבר הכנסת המכהן כשר או כסגן שר (תיקוני חקיקה), התשע"ה-2015.

בישראל, היחס בין בעלי זכות בחירה לח"כ עומד על אחד ל-41,800 בעלי זכות בחירה. בהשוואה, עם הקמת המדינה עמד היחס בין בעלי זכות הבחירה לח"כ על 1:4,166 איש. כתוצאה מכך, מוטל עומס רב על כתפי חברי הכנסת בישראל, הנדרשים למרות הגידול באוכלוסייה, להמשיך ולמלא את שלל תפקידיהם מקדמא דנא. בעיה זו מתחדדת ככל שאנו עוסקים בייצוג פרלמנטרי בוועדות הכנסת.

בכנסת קיימות 12 וועדות קבועות. מספר החברים המרבי בוועדה קבועה עומד על 15 ועל 17 חברים בוועדות חו"ב, כספים וחוקה, חוק ומשפט. יחד עם זאת, הכנסת יכולה להקטין את מספר החברים המרבי ולחלופין, לשנות זאת בחקיקה. תקנון הכנסת קובע כי שר, סגן שר ויו"ר הכנסת אינם יכולים לכהן בוועדות. כתוצאה מכך, בכנסת הנוכחית פנויים 91 ח"כים בלבד לעבודה פרלמנטרית שוטפת בוועדות. העובדה כי מרבית דיוני הוועדות מתקיימות בימי המליאה, מאלצת קיומם של דיונים מקבילים כך שח"כ נדרשים לבחור לאיזה דיון יכנסו ועל איזה יוותרו.

ההשלכות הקיימות:

א. **מרבית העבודה נופלת על מספר מועט של ח"כ** - מספר המקומות הפנויים בוועדות מגיע לפי שלושה ממספר ח"כ הפנויים להשמה בוועדות (בכנסות האחרונות מדובר על למעלה מ-200 מקומות פנויים בוועדות שיש לאישי). מספר חברי הוועדות נמצא בעליה מתמדת בשל צרכים קואליציוניים וכן, מספר הוועדות בעליה כאשר וועדות זמניות הופכות קבועות. למעלה מ-40 ח"כ חברים בשלוש וועדות או יותר ומרבית המכהנים בוועדות נמצאים בארבעה עד שישה דיונים שבוע אחד.

קביעת זהות הח"כ המכהן כחבר וועדה על ידי הסיעה, מאפשר לזו האחרונה לקדם ח"כ וותיקים או מועדפים על פני אחרים ומשכך, ח"כ וותיקים כמעט שאינם מכהנים בוועדות (למעט החשובות בלבד) ורוב הנטל נופל על ח"כ הצעירים. נטל עבודת הוועדות הולך וגדל כאשר מדובר בח"כ מהקואליציה, אשר מרביתה אינה יכולה לכהן בתפקיד חבר וועדה וכך, ח"כ מטעם הקואליציה מכהנים ב-6 וועדות ויותר, לעומת 2-3 וועדות בהן מכהן ח"כ מהאופוזיציה.

ב. **נוכחות חסרה של ח"כ** - על פי תקנון הכנסת, אין דרישת קוורום לקיום דיון או קבלת החלטות בוועדה. אמנם, תקנון הכנסת קובע כי ישיבות הוועדה תהיינה פומביות, אך אין בכך כדי להוות גורם מרתיע. חוק חסינות חברי כנסת (זכויותיהם וחובותיהם) מאפשר הטלת סנקציות החל מהתרעה ונזיפה ועד כדי פגיעה בשכר של ח"כ שלא נכח במשכן מעל מס' ימים מסוים שנקבע בחוק. אלא שמדובר על נוכחות במשכן בלבד ולא בוועדות עצמן.

ג. **שיעור הצבעות עומד על 20% בלבד**. בשל העובדה הנזכרת לעיל לפיה אין קוורום לדיון ונספרים רק הנוכחים, ניכרת עליה בכוחם של יושבי ראש הוועדות שפעמים רבות מתפקדים כחברי וועדה יחידים או כמעט יחידים.

הצעות החוק מבקשות להתיר לשר מכהן להפסיק את חברותו בכנסת, תוך הכנסת ח"כ חלופי במקומו, יאפשרו כניסתם של חברי כנסת נוספים שיישאו בנטל העובדה הפרלמנטרית השוטפת. יצוין, כי פתרון זה הוא נקודתי ואינו פותר באופן מלא את הבעיה האמתית, הדורשת הגדלה של מספר ח"כ, בהתאם לגידול באוכלוסייה. יחד עם זאת, נראה שמדובר בצעד שיקל על עבודתם של נבחרי הציבור ויסייע להם לקדם את מדיניותם לשמה נבחרו.

בכבוד רב ובברכה,

יהודה עמרני
מנהל פעילות

שמחה דן רוטמן, עו"ד
יועץ משפטי